

Sygn. akt II DSI 15/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 marca 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Przesławski (przewodniczący)

SSN Paweł Zubert (sprawozdawca)

SSN Adam Tomczyński

Protokolant Marta Brzezińska

przy udziale Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Rady Notarialnej notariusza
Zbigniewa Popłonkowskiego,

w sprawie notariusz J. B.,

po rozpoznaniu w Izbie Dyscyplinarnej na rozprawie w dniu 12 marca 2019 r.,

kasacji wniesionej przez obrońcę obwinionej od orzeczenia Wyższego Sądu
Dyscyplinarnego przy Krajowej Radzie Notarialnej z dnia 5 marca 2018 r., sygn. akt
WSD [...] utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Dyscyplinarnego Izby
Notarialnej w[...]. z dnia 13 października 2017 r., sygn. SD [...]

**uchyla orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego przy
Krajowej Radzie Notarialnej w W. z dnia 5 marca 2018 r. sygn. akt
WSD [...] oraz orzeczenie Sądu Dyscyplinarnego Izby Notarialnej
w [...]. z dnia 13 października 2017 r., sygn. akt SD [...] i
przekazuje sprawę dyscyplinarną notariusz J.B. Sądowi
Dyscyplinarnemu Izby Notarialnej w [...]. do ponownego
rozpoznania.**

UZASADNIENIE

Orzeczeniem z dnia 13 października 2017 roku, sygn. akt SD [...], Sąd Dyscyplinarny Izby Notarialnej w [...] uznał notariusz J. B. za winną zarzucanego jej czynu, polegającego na tym, że w okresie od dnia 3 marca 2015 roku do dnia 26 sierpnia 2016 r., pełniąc funkcję publiczną notariusza, sporządziła poza siedzibą kancelarii 169 enumeratywnie wskazanych aktów notarialnych, choć nie przemawiał za tym charakter czynności ani szczególne okoliczności, naruszając tym zasadę bezstronności notariusza, naruszając obowiązek czuwania nad należytym zabezpieczeniem praw i słusznym interesom stron czynności, uchylając powadze i godności notariusza oraz dopuszczając się czynu nieuczciwej konkurencji, tj. czynu stanowiącego przewinienie zawodowe z art. 50 w zw. z art. 3 § 1 i 2 i art. 80 § 2 ustawy Prawo o notariacie w zw. z § 4 oraz § 25 i § 26 pkt 7 Kodeksu Etyki Zawodowej Notariusza i za to, na podstawie art. 51 § 1 pkt 2 ustawy Prawo o notariacie, wymierzył jej karę nagany i obciążył kosztami postępowania zgodnie z art. 67 § 2 ustawy Prawo o notariacie.

Odwołanie od powyższego orzeczenia wniósł obrońca obwinionej, adwokat T. Z., który zaskarżył je w całości, podnosząc zarzut obrazy:

- art. 389 § 1 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie poprzez odczytanie na jego podstawie fragmentu protokołu nr [...], zawierającego rzekomo wyjaśnienia obwinionej,

- art. 58 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie poprzez wykorzystanie wyjaśnień notariusza złożonych w trybie tego przepisu jako środka dowodowego w sprawie,

- art. 174 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy Prawo o notariacie poprzez zastąpienie wyjaśnień obwinionej treścią pisma nie stanowiącego protokołu złożenia wyjaśnień,

- art. 143 § 1 k.p.k. i art. 150 § 1 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy Prawo o notariacie poprzez wykorzystanie dokumentu nie stanowiącego protokołu złożenia wyjaśnień obwinionej,

- art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy Prawo o notariacie poprzez oddalenie wniosku dowodowego obrony o przesłuchanie w charakterze świadków stron czynności notarialnych objętych oskarżeniem.

Orzeczeniem z dnia 5 marca 2018 roku, sygn. WSD [...], Wyższy Sąd Dyscyplinarny przy Krajowej Radzie Notarialnej w W., po rozpoznaniu odwołania obrońcy obwinionej utrzymał w mocy zaskarżone orzeczenie, zasądając od J. B. na rzecz Krajowej Rady Notarialnej koszty procesu za postępowanie odwoławcze w kwocie 1577,57 zł.

Kasację od orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego przy Krajowej Radzie Notarialnej w W. z dnia 5 marca 2018 roku wniósł obrońca obwinionej, który zaskarżył je w całości, zarzucając temu rozstrzygnięciu rażące naruszenie prawa w postaci:

- I. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k., wyrażające się w wadliwym rozważeniu zarzutów apelacyjnych dotyczących, mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia, nieuprawnionego z punktu widzenia prawnego, tj. art. 389 § 1 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy Prawo o notariacie, odczytania na jego podstawie, przez Sąd Dyscyplinarny Izby Notarialnej w [...], fragmentu protokołu nr [...], zawierającego rzekomo wyjaśnienia obwinionej, co bez wątpienia miało wpływ na treść rozstrzygnięcia odwoławczego wyrażający się w utrzymaniu zaskarżonego orzeczenia w mocy;
- II. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. – wyrażające się w wadliwym rozważeniu zarzutów apelacyjnych dotyczących, mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia, nieuprawnionego z punktu widzenia prawnego, art. 58 ustawy Prawo o notariacie, wykorzystania, przez Sąd Dyscyplinarny Izby Notarialnej w [...], rzekomych wyjaśnień obwinionej, złożonych w trybie tego przepisu jako środka dowodowego w sprawie, co bez wątpienia miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia odwoławczego wyrażający się w utrzymaniu zaskarżonego orzeczenia w mocy”;

- III. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. – wyrażające się w wadliwym rozważeniu zarzutów apelacyjnych dotyczących, mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia, nieuprawnionego z punktu widzenia prawnego, art. 174 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy Prawo o notariacie, zastąpienia, przez Sąd Dyscyplinarny Izby Notarialnej w [...]. rzekomych wyjaśnień obwinionej treścią pisma nie stanowiącego protokołu wyjaśnień, co bez wątpienia miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia odwoławczego wyrażający się w utrzymaniu zaskarżonego orzeczenia w mocy;
- IV. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. – wyrażające się w wadliwym rozważeniu zarzutów apelacyjnych dotyczących, mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia, nieuprawnionego z punktu widzenia prawnego, art. 143 § 1 k.p.k. i art. 150 § 1 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy Prawo o notariacie, wykorzystania, przez Sąd Dyscyplinarny Izby Notarialnej w [...]., dokumentu nie stanowiącego protokołu złożenia wyjaśnień obwinionej, co bez wątpienia miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia odwoławczego wyrażający się w utrzymaniu zaskarżonego orzeczenia w mocy;
- V. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. – wyrażające się w wadliwym rozważeniu zarzutów apelacyjnych dotyczących, mogącego mieć wpływ na treść orzeczenia, nieuprawnionego z punktu widzenia prawnego, art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 69 ustawy Prawo o notariacie oraz faktycznego, oddalenia przez Sąd Dyscyplinarny Izby Notarialnej w [...]. wniosku dowodowego obrony w zakresie przeprowadzenia dowodu z przesłuchania w charakterze świadków stron czynności notarialnych objętych oskarżeniem, co bez wątpienia miało istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia odwoławczego wyrażający się w utrzymaniu zaskarżonego orzeczenia w mocy.

Formułując powyższe zarzuty autor kasacji złożył wniosek o uchylenie w całości orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego przy Krajowej Radzie Notarialnej z dnia 5 marca 2018 roku w sprawie WSD [...] oraz poprzedzającego go

orzeczenia Sądu Dyscyplinarnego Izby Notarialnej w [...]. z dnia 13 października 2017 roku, sygn. SD [...] i przekazanie sprawy temu sądowi jako sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie w całości orzeczenia Wyższego Sądu Dyscyplinarnego przy Krajowej Radzie Notarialnej z dnia 5 marca 2018 roku w sprawie WSD [...] i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Wyższemu Sądowi Dyscyplinarnemu przy Krajowej Radzie Notarialnej, jako sądowi II instancji.

W odpowiedzi na kasację Rzecznik Dyscyplinarny Krajowej Rady Notarialnej wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej oraz obciążenie obwinionej kosztami postępowania kasacyjnego.

Odnosząc się do zarzutów rażącej obrazę art. 433 § 2 w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. uznał je za chybione i bezpodstawne wskazując, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego o obrazie przepisu art. art. 433 § 2 k.p.k. można mówić tylko wtedy, gdy sąd nie odniesie się do wniosków i zarzutów wskazanych w środku odwoławczym, zaś naruszenie art. 457 § 3 k.p.k. zaistnieje w sytuacji, gdy w uzasadnieniu wyroku nie zostanie zawarta argumentacja dotyczącą określonego ich potraktowania. W ocenie Rzecznika Dyscyplinarnego Krajowej Rady Notarialnej w przedmiotowej sprawie nie doszło do rażącej obrazę art. 433 § 2 w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., gdyż sąd ad quem w sposób wszechstronny oraz wnikliwy rozważył i odniósł się do podniesionych przez skarżącą zarzutów oraz okoliczności mających wpływ na rozstrzygnięcie. W odpowiedzi na kasację zwrócono uwagę, że podstawą skuteczności zarzutu obrazę powołanych przepisów nie może być brak satysfakcji skarżącej w zakresie rozważań sądu odwoławczego. Podkreślono nadto, iż autor kasacji powielił w treści kasacji te same argumenty, które wskazał w odwołaniu, zaś te zostały już rozważone przez sąd II instancji. Wskazano nadto, iż zarzuty rażącej obrazę art. 433 § 2 w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. zostały skonstruowane w sposób wadliwy, gdyż w rzeczywistości odnoszą się od rozstrzygnięcia sądu I instancji. Rzecznik Dyscyplinarny Krajowej Rady Notarialnej zakwestionował również zarzut obrazę art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. w zw. z art. 69 prawa o notariacie podkreślając, iż sąd odwoławczy odniósł się do powyższego w sposób jednoznaczny i

wszechstronny, zaś niezrozumiały dla obrońcy obwinionej brak odniesienia do punktu 3 i 4 powołanej regulacji wynika z dyspozycji art. 438 pkt 2 k.p.k.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja obrońcy obwinionej została oceniona jako zasadna.

Sformułowane przez autora kasacji zarzuty odnosiły się w pierwszej kolejności do rażącej obrazę przepisów postępowania karnego, wyznaczających standardy kontroli odwoławczej, tj. art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. Z rażącą obrazą pierwszego z powołanych przepisów będziemy mieć do czynienia, gdy sąd ad quem nie rozpozna wszystkich zarzutów sformułowanych w środку odwoławczym, a z rażącą obrazą drugiego z nich, gdy w uzasadnieniu orzeczenia nie zostanie przedstawiona odpowiednia argumentacja, z której będzie wynikać dlaczego zarzuty i wniosku apelacji (odwołania) zostały uznane za zasadne lub niezasadne, ewentualnie gdy argumentacja ta będzie zawierać braki (zob. w szczególności wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2011 roku, sygn. V KK 24/11, Lex nr 848182; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2017 roku, sygn. II KK 119/17, KZS 2017/9/27; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2018 roku, sygn. II KK 433/17, Lex nr 2509593). Zarzuty odnoszące się do niespełnienia standardów kontroli instancyjnej, autor kasacji powiązał z nienależytym rozważaniem zarzutów odwoławczych, związanych z naruszeniem przez sąd I instancji przepisów art. 389 § 1 k.p.k., art. 58 ustawy z dnia 14 lutego 1991 roku Prawo o notariacie (dalej Pr. o not.), art. 174 k.p.k., art. 143 § 1 k.p.k. i art. 150 § 1 k.p.k. oraz art. 170 § 1 pkt 5 k.p.k. Rozważania autora kasacji dotyczą dwóch zasadniczych obszarów. Pierwszy z nich związany jest z wprowadzeniem do procesu przez sąd meriti – w oparciu o art. 389 § 1 k.p.k. – jako dowodu, wyjaśnień obwinionej J. B., złożonych na podstawie art. 58 Pr. o not. przed Radą Izby Notarialnej w [...], natomiast drugi odnosi się do negatywnego rozpoznania wniosków dowodowych obrońcy obwinionej złożonych przed sądem pierwszej instancji.

Odnosząc się do pierwszego z podnoszonych zarzutów kasacyjnych, któremu – jak się wydaje – skarżący przyznał charakter wiodący, stwierdzić należy, że jest on w pełni zasadny. Przepis art. 389 § 1 k.p.k., stosowany odpowiednio w postępowaniu dyscyplinarnym dotyczącym notariuszy na podstawie przepisu art. 69 ustawy Pr. o not., zezwala na odczytywanie wyjaśnień obwinionego złożonych poprzednio w tej lub w innej sprawie, w postępowaniu przygotowawczym lub przed sądem albo w innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę, jeżeli obwiniony nie stawia się na rozprawę, odmawia wyjaśnień, wyjaśnia odmiennie niż poprzednio albo oświadcza, że pewnych szczegółów nie pamięta. Jak podkreśla się zarówno w orzecznictwie, jak i w doktrynie, powołanego przepisu, jako wyjątku przewidującego odstępstwo od zasady bezpośredniości nie można interpretować rozszerzająco (zob. Ryszard A. Stefański [w:] Kodeks postępowania karnego. Komentarz. tom. 2, red. Zbigniew Gostyński, Wyd. 2. Red. Ryszard. A. Stefański, Stanisław Zabłocki, Warszawa 2004, Dom Wydawn. ABC, s. 703 oraz powołany tamże wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 1974 r., sygn. akt IV KR 426/73, Lex nr 18941). Wskazuje się także w doktrynie, że możliwe jest odczytanie protokołu wyjaśnień, jeżeli spełnia on wymagania formalne stawiane protokołom, wskazane w szczególności w art. 148 i 150 k.p.k., a także jeżeli został sporządzony w postępowaniu prowadzonym przeciwko konkretnej osobie (tak Ryszard A. Stefański, Kodeks..., s. 705 i nast.).

W niniejszej sprawie sąd I instancji, w oparciu o przepis art. 389 § 1 k.p.k., odczytał protokół nr [...] z dnia 16 grudnia 2016 roku, w którym ujęte zostały między innymi wyjaśnienia obwinionej notariusz J. B., złożone w trybie art. 58 Pr. o not. przed Radą Izby Notarialnej w [...]. Rozpoznając odwołanie obrońcy obwinionej, a w szczególności sformułowany w nim zarzut dotyczący obrazy przepisu art. 389 § 1 k.p.k. Wyższy Sąd Dyscyplinarny przy Krajowej Radzie Notarialnej uznał, że sąd a quo postąpił prawidłowo, a nadto wskazał na specyfikę postępowania dyscyplinarnego notariuszy, w którym ustawodawca nie przewidział fazy postępowania przygotowawczego. Jednocześnie w uzasadnieniu orzeczenia z dnia 5 marca 2018 roku powołał szereg judykatów Sądu Najwyższego, które jego zdaniem przemawiają za dopuszczalnością takiego sposobu procedowania.

Ocena wyrażona przez sąd odwoławczy jest błędna, a argumentacja przedstawiona w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia nie pozwala uznać kontroli instancyjnej za rzetelną.

W pierwszej kolejności należy podkreślić, że wyjaśnienia jakie J. B. złożyła przed Radą Izby Notarialnej w [...]. w trybie art. 58 Pr. o not. nie były wyjaśnieniami, których dotyczy art. 389 § 1 k.p.k. Wyjaśnienia składane w oparciu o powołany przepis art. 58 miały miejsce w fazie predyscyplinarnej, poprzedzającej podjęcie decyzji o skierowaniu wniosku o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Z tego powodu zatem nie były składane w toku postępowania toczącego się przeciwko konkretnej osobie. Co warto podkreślić, w protokole nr [...] z dnia 16 grudnia 2016 roku nie odnotowano precyzyjnie w odniesieniu do jakiego zarzutu wyjaśnienia składała notariusz J. B., a wskazano jedynie, że została ona wezwana w związku z protokołem lustracji.

Po wtóre, odczytany protokół nie spełnia wymagań formalnych stawianych protokołom, określonych w rozdziale 16 kodeksu postępowania karnego. W jego treści w szczególności nie wskazano osób uczestniczących w tej czynności, poza Prezesem Rady Izby Notarialnej A. W. i protokolantem A. K. oraz J. B., mimo że było to posiedzenie organu kolegialnego. Poza datą, nie oznaczono czasu trwania tej czynności. Protokół nie został podpisany przez wszystkie osoby biorące udział w czynności, poza notariuszem A. W. i protokolantem A. K., nie został także odczytany, a w każdym razie nie uczyniono o tym wzmianki.

Przedstawionych kwestii Wyższy Sąd Dyscyplinarny przy Krajowej Radzie Notarialnej nie dostrzegł, koncentrując się na uwypukleniu poglądów Sądu Najwyższego, związanych z brakiem podstaw do odpowiedniego stosowania przepisów procedury karnej do czynności poprzedzających wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec notariusza. Pogląd ten, jako oparty o przepis art. 69 Pr. o not. jest niekwestionowany. Brak legitymacji do odpowiedniego stosowania przepisów kodeksu postępowania karnego do czynności realizowanych przed wszczęciem postępowania dyscyplinarnego, nie stwarza jednak podstaw prawnych do odczytywania w toku postępowania przed sądem, wyjaśnień obwinionych uzyskanych w trybie art. 58 Pr. o not., na podstawie przepisu art. 389 § 1 k.p.k.

Jako zupełnie chybioną należy także ocenić argumentację opartą na niezakwestionowaniu przez Sąd Najwyższy praktyki odczytywania przez sądy korporacyjne wyjaśnień notariuszy składanych w oparciu o art. 58 ustawy Pr. o not. Lektura przytoczonych przez sąd ad quem orzeczeń Sądu Najwyższego nakazuje przypomnieć w tym miejscu, że zgodnie z art. 536 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasacje w granicach zaskarżenia i podniesionych zarzutów, a w zakresie szerszym – tylko w wypadkach określonych w art. 435, 439 i 455 k.p.k. W powołanych w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia postępowaniach, zakończonych wyrokami Sądu Najwyższego z 12 maja 2013 roku, sygn. SDI 1/13 oraz z 29 maja 2013 roku, sygn. SDI 4/13 nie zostały w kasacjach sformułowane zarzuty odnoszące się do kwestii odczytywania wyjaśnień złożonych przez notariusza na podstawie art. 58 Pr. o not., a zatem brak było podstaw, by w tej materii zajmować stanowisko, zarówno aprobujące, jak i krytyczne.

Reasumując należy podkreślić, że przepis art. 389 § 1 k.p.k., stosowany odpowiednio w postępowaniu dyscyplinarnym notariuszy na podstawie art. 69 Pr. o not., nie daje podstawy do odczytywania w toku postępowania przed sądem, protokołu wyjaśnień obwinionego uzyskanych w trybie art. 58 Pr. o not.